

فروش نفت ایران در سال ۱۴۰۱ به میزان سال ۹۷ برگشت و در نیمه امسال به بیش از ۲ میلیون بشکه در روز رسید

توافق بدون امضا

زهرای طیبی

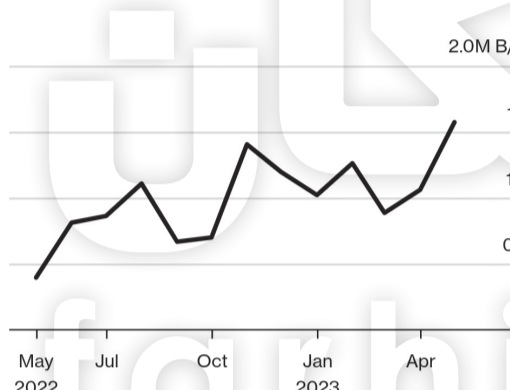
خبرنگار گروه سیاست

اردیبهشت ماه ۹۷ بود که ترامپ به امید وادار کردن ایران به ارائه امتیازهای فرابرجامی از توافق خارج شد و مسیر تحریم‌های حداکثری علیه ایران را در پیش گرفت. این تحریم‌ها البته اثرات منفی بر اقتصاد ایران گذاشت. کاهش میزان فروش نفت ایران نمونه‌ای از این تأثیرات است که توأمان شدن آن با بازار کم‌رونق نفت در ایام کرونا تا حد زیادی درآمدهای ارزی ایران را کاهش و اقتصاد ایران را تحت تأثیر قرار داد. در چنین شرایطی ایران چاره‌ای جز در پیش گرفتن مسیر

خنثی‌سازی تحریم‌های نفتی نداشت. مسیری که برخی آن را شکست‌خورده توصیف کرده و پیشنهاد امتیازدهی حداکثری به غربی‌ها را در پیش روی دولت قرار می‌دادند. با گذشت ۵ سال از خروج ترامپ از برجام داده‌های آماری در مورد میزان فروش نفت اما نشان می‌دهد که رویکرد خنثی‌سازی تحریم‌ها نتایج به مراتب مطلوب‌تری از رویکرد امتیازدهی حداکثری را داشته است. رسیدن میزان فروش نفت و میعانات گازی ایران به ۲٫۲ میلیون بشکه در روز، آماری است که این روزها در خبرگزاری‌های مختلف دست به دست می‌شود. آماری که برابر با میزان اوج صادرات ایران در ایام غیرتحریمی است. در ادامه ضمن بررسی تغییرات افزایشی میزان صادرات نفتی، اثرات این افزایش بر اقتصاد ایران را بررسی کرده‌ام.

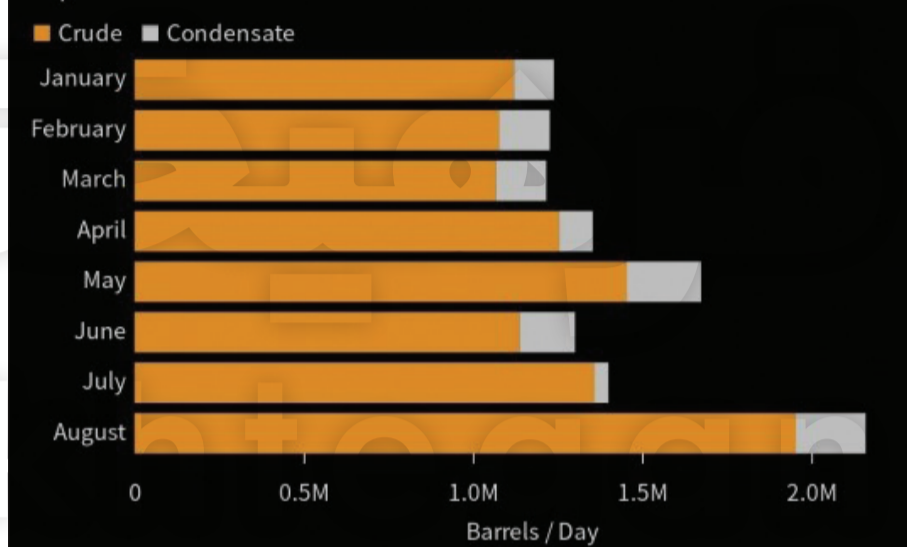
Iran Oil Exports Climb

Shipments reach highest level since sanctions began

Source: Kpler Bloomberg

Exports of crude and condensate from Iran

میزان فروش نفت ایران به ۲٫۲ میلیون بشکه در روز رسید

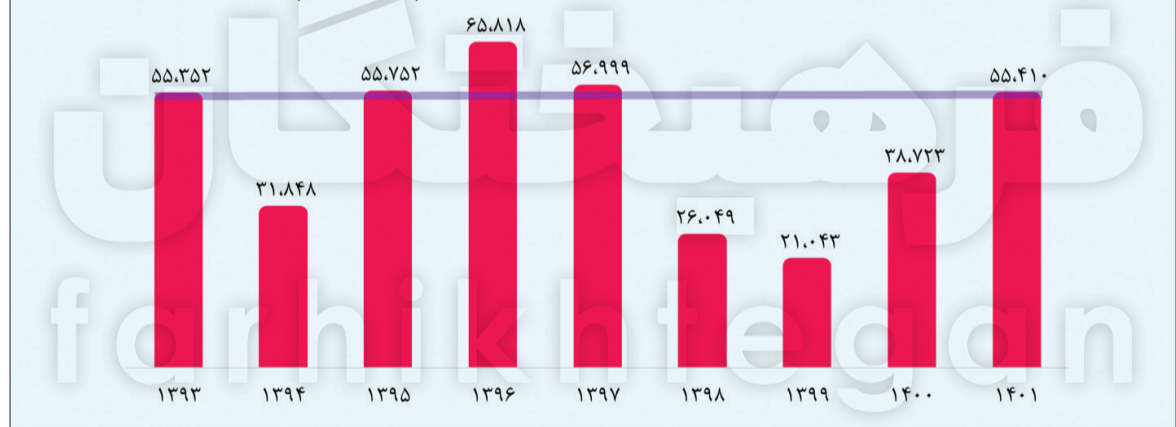
خبرگزاری بلومبرگ در گزارشی به نقل از تنکرتکرز (یک شرکت رهیابی محموله‌های نفتی) خبر داده است که میزان صادرات نفت و میعانات گازی ایران در ۲۰ روز نخست ماه جاری میلادی افزایش یافته و به ۲٫۲ میلیون بشکه در روز رسیده است. پیش از این نیز اداره اطلاعات انرژی آمریکا برآوردی از میزان درآمدهای نفتی ایران در ۵ ماهه نخست سال جاری میلادی ارائه داده بود که مطابق آن میزان صادرات نفت ایران در حدود ۲ میلیون بشکه ارزیابی می‌شد. اداره اطلاعات انرژی آمریکا اعلام کرده بود که درآمد نفتی ایران در ۵ ماهه نخست امسال به ۱۹ میلیارد دلار رسیده است. براساس آنچه برخی کارشناسان حوزه انرژی اظهار کرده‌اند هر بشکه نفت ایران در بازارهای جهانی به‌طور متوسط به قیمت تقریبی ۶۰ دلار فروخته می‌شود. تقسیم درآمد ادعایی اداره اطلاعات انرژی آمریکا بر قیمت هر بشکه نفت ایران نشان می‌دهد که ایران به‌طور متوسط در ۱۵۰ روز نخست سال ۲۰۲۳ حدود ۳۱۷ میلیون بشکه نفت فروخته است. به عبارت دیگر مقدار صادرات روزانه نفت ایران را در این مدت می‌توان حدود ۲ میلیون و ۱۱۱ هزار بشکه در روز دانست. تیرماه امسال نیز موسسه ردیابی نفتکش کپلر مدعی شده بود صادرات نفت ایران در ماه مه سال جاری میلادی به ۱٫۶ میلیون بشکه در روز رسیده است. این افزایش به‌طور واضح پیام ناامیدکننده‌ای به سیاستمداران آمریکایی می‌دهد که قصد داشتند از طریق تحریم‌های گسترده از جمله در حوزه نفت، ایران را وادار به پذیرش مطالبات فرابرجامی کنند.

میزان فروش نفت در سال ۱۴۰۱ به قبل از اعمال تحریم‌های فلج‌کننده رسید

قیمت جهانی نفت در سال ۱۴۰۱ و به‌خاطر آغاز جنگ روسیه و اوکراین افزایش قابل توجهی پیدا کرد و تا عدد ۱۳۹ دلار در هر بشکه رسید که این میزان افزایش از سال ۲۰۰۸ بی سابقه بود. اما این امر را نیز باید در نظر گرفت که افزایش درآمدهای نفتی ایران در شرایطی اتفاق افتاد که هیچ‌یک از تحریم‌های گسترده‌ای که مانع فروش نفت ایران بودند، لغو نشدند و ایران ضمن تحمل شدن هزینه‌های دور زدن تحریم‌ها طبعاً باید نفت را با مبلغی کمتر از قیمت جهانی می‌فروخت. این هزینه تا حد زیادی میزان افزایش قیمت جهانی نفت را برای ایران خنثی کرده و عواید آن را کاهش می‌داد. لذا می‌توان گفت افزایش میزان درآمدهای نفتی ایران بیش از آنکه متأثر از افزایش بهای جهانی نفت باشد، حاصل گسترش همکاری با شرکای اقتصادی است. میزان فروش نفت ایران در سال ۹۷ در حالی با میزان فروش در ۱۴۰۱ برابری می‌کند که ایران در سال ۹۷ با این میزان محدودیت همراه نبود و مجبور نبود برای فروش نفت، تحریم‌ها را دور بزند و آن را با واسطه و تخفیف به فروش برساند. بر این مبنا این انتظار می‌رفت که اگر شرایط فروش نفت همانند سال ۹۷ بود، میزان فروش نفت افزایش بیشتری می‌داشت.

براساس آماری که بانک مرکزی منتشر کرده است میزان فروش نفت ایران در سال ۹۷ زمانی که هنوز تحریم‌های گسترده علیه ایران اعمال نشده بود، ۵۶٫۹۹۹ میلیارد دلار در سال بوده است. با خروج ترامپ از برجام و اعمال تحریم‌های گسترده علیه ایران که متمرکز بر کاهش فروش نفت ایران بود و از طرفی نیز با شیوع ویروس کرونا که به بحرانی تبدیل شد و منجر به کاهش جهانی قیمت نفت شد، میزان درآمدهای ناشی از فروش نفت در سال ۹۸، کاهش قابل توجهی داشت و به عدد ۲۶٫۰۴۹ میلیارد دلار در سال رسید. این روند کاهش در سال ۹۹ نیز ادامه داشت و میزان فروش سالانه نفت به عدد ۲۱٫۰۴۳ میلیارد دلار رسید. در سال ۱۴۰۰ با تغییر دولت و آغاز به کار دولت سیزدهم، میزان فروش نفت، روند صعودی پیدا کرد و فروش ۲۱ میلیارد دلاری نفت در سال ۹۹ به ۳۸٫۷۲۳ میلیارد دلار در سال رسید. این مبلغ در سال ۱۴۰۱ نیز افزایش داشت و به عدد ۵۵٫۴۱۰ میلیارد و ۴۱۰ میلیون دلار در سال رسید. عددی که تقریباً نزدیک به میزان فروش نفت ایران در سال ۹۷ یعنی پیش از اعمال تحریم‌های گسترده علیه ایران بود و در مقایسه با سال گذشته نیز این مبلغ رشد ۷۹ درصدی داشته است.

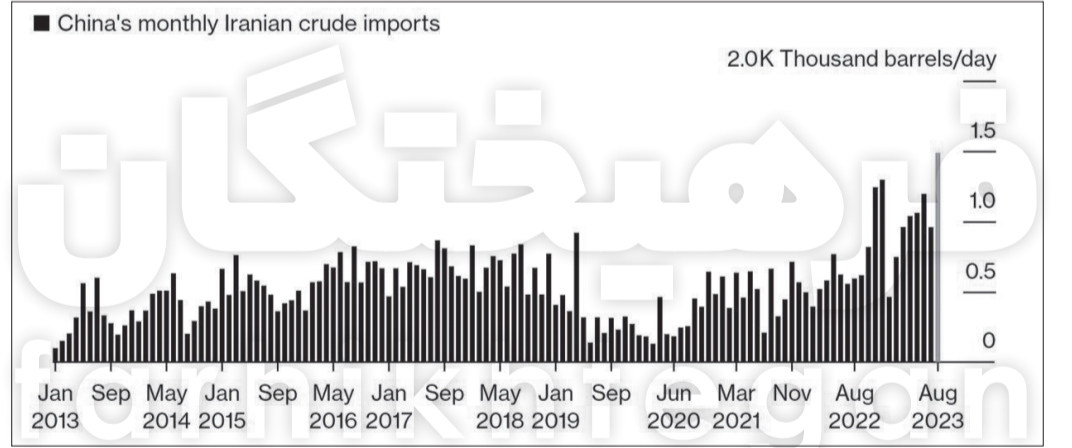
صادرات نفت ایران طی سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۱ (میلیون دلار)

چین؛ اصلی‌ترین مشتری نفت ایران

ترتیب ۶۹۲ و ۷۴۶ هزار بشکه در روز بود. با خروج آمریکا از برجام و پایان مهلت معافیت خرید نفت از ایران در می ۲۰۱۹، رقم فروش نفت به چین افت چشمگیری کرد و در دو سال ۲۰۱۹ و ۲۰۲۰ به ترتیب به روزانه ۴۶۶ و ۳۲۴ هزار بشکه کاهش یافت. به نظر می‌رسد راهبردی نظام در تعامل با چین، امضای سند همکاری ۲۵ ساله و روی کار آمدن دولت سیزدهم نقش موثری در تقویت روابط با چین و صادرات نفت به این کشور داشته است. به گونه‌ای که حضور تهاجمی روسیه به بازار چین نیز نتوانست سهم ایران را کاهش دهد و روند صعودی تا رسیدن عدد صادرات به حدود یک میلیون بشکه در روز ادامه پیدا کرد. هم‌اکنون صادرات نفت ایران به چین در شرایط تحریمی از دوره اجرای برجام حدود ۳۰۰ هزار بشکه در روز بیشتر است. همچنین طبق گزارش موسسه ورتکسا، تخمین زده می‌شود با پایشگاه‌های خصوصی چین در ماه مارس ۸۰۰ هزار بشکه در روز نفت خام و میعانات گازی ایران وارد کرده‌اند که ۲۰ درصد نسبت به فوریه افزایش یافته است. به گفته تحلیلگران این موسسه، واردات از ایران به استان شاندونگ محل استقرار پایشگاه‌های خصوصی در چین ممکن است در ماه‌های آینده قوی باشد.

طبق آمار موسسه کپلر، صادرات نفت به چین در ماه جاری ۲۰۲۳ به ۱٫۵ میلیون بشکه در روز افزایش یافت و میانگین امسال را به مرز یک میلیون بشکه (۹۹۱) رساند که بیش از سه برابر فروش نفت در سال ۲۰۲۰ و بالاترین مقدار از سال ۲۰۱۳ تا کنون است. افزایش رقم صادرات به همراه افزایش قیمت نفت منجر به این شده که ایران در سال ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ بیش از ۲۰ میلیارد دلار آرزآوری نفتی بیشتری از فروش نفت به چین نسبت به گذشته داشته باشد. با فرض تخفیف ۱۰ دلاری هر بشکه نفت ایران در بازار چین، ایران در ماه جاری بابت فروش نفت به این کشور حدود ۳٫۵ میلیارد دلار درآمد خواهد داشت و ۴۵۰ میلیون دلار نیز تخفیف خواهد داد که معادل ۱۱ درصد بهای نفت خود است. مطابق این آمار همچنین صادرات نفت ایران به چین بعد از دو سال روند نزولی تحت تأثیر تحریم آمریکا و رویکرد شرق ستیزی دولت روحانی، از سال ۲۰۲۱ و با امضای سند همکاری ۲۵ ساله در ماه مارس این سال صعودی شد. صادرات نفت ایران به چین در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ به

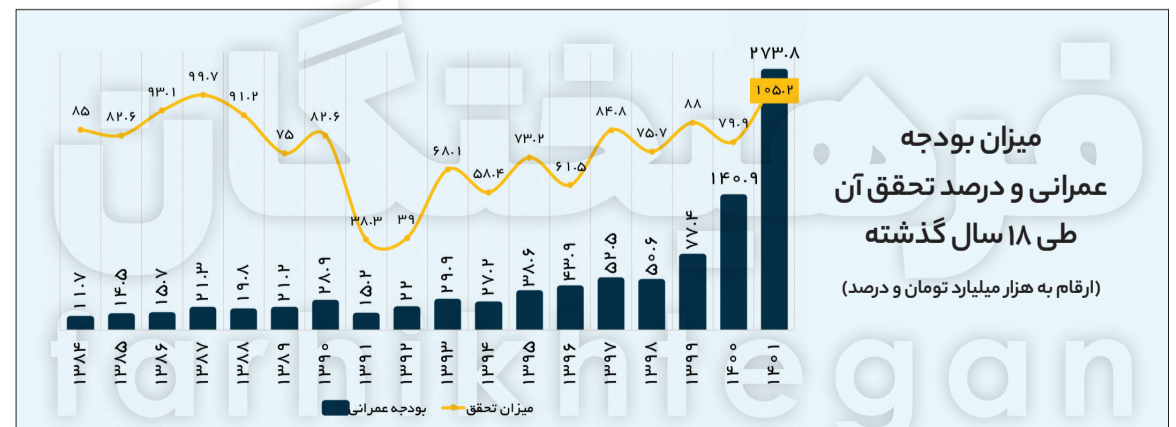
عایدی ناشی از افزایش فروش نفت به سفره مردم رسید؟

این میزان هیچ‌وقت به ۹۰ درصد نرسیده است. میزان تحقق بودجه عمرانی امادر سال ۱۴۰۱ با افزایش قابل توجهی مواجه شد و به ۱۰۵ درصد رسید. به این ترتیب درآمدهای نفتی توانست کمک موثری به توسعه زیرساخت‌های کشور کند. یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌ها نیز توسعه شبکه برق‌رسانی و نیروگاه‌های کشور است که مردم درک ملموسی از نتایج عقب‌ماندگی آن دارند. تامین هزینه‌های اورهال نیروگاه‌های فرسوده برق و تلاش برای راه‌اندازی نیروگاه‌های جدید باعث شد تا علی‌رغم افزایش دما، صنایع در تابستان امسال و سال گذشته کمتر با چالش‌های برقی مواجه شوند.

سوالی که در این میان ایجاد می‌شود این است که افزایش درآمدهای نفتی چه تأثیری در زندگی مردم داشته است؟ در دوره افزایش تحریم و کاهش درآمدهای حاصل از فروش نفت، طبیعتاً دولت با کسری بودجه مواجه می‌شود. دولت‌ها عموماً دیوار کسری بودجه را بر سر پروژه‌های عمرانی آوار کرده و بودجه اختصاصی به این پروژه‌ها را کاهش می‌دهند. اوج این تأثیرات منفی را می‌توان در سال‌های ۹۱ و ۹۲ مشاهده کرد که در آنها به ترتیب فقط ۳۸٫۳ و ۳۹ درصد از بودجه عمرانی محقق شد. در سال‌های پس از آن نیز علی‌رغم رشد درصد تحقق بودجه عمرانی،

میزان بودجه عمرانی و درصد تحقق آن طی ۱۸ سال گذشته

(ارقام به هزار میلیارد تومان و درصد)

تحقق ۱۰۵ همت درآمد نفت در ۴ ماهه ابتدایی ۱۴۰۲

درصد از این میزان یعنی ۱۱ همت آن محقق شد. در سال ۱۴۰۱ میزان درآمدهای نفتی ۴۸۴٫۴ همت پیش‌بینی شده بود که از این میزان در ۴ ماهه نخست سال ۶۶ همت یعنی ۱۳٫۶ درصد از برآورد سالانه محقق شد. در سال ۱۴۰۲ نیز میزان درآمدهای نفتی ۶۰۳٫۸ همت برآورد شده که در ۴ ماهه ابتدایی ۱۷٫۴ درصد برآورد شد که معادل ۱۰۵ همت محقق شده است. به این ترتیب درصد تحقق درآمدهای نفتی از ابتدای سال تاکنون روندی صعودی را نشان می‌دهد.

در جریان تدوین بودجه هرساله میزان درآمدها و هزینه‌های مورد انتظار، مورد محاسبه قرار می‌گیرد و یکی از منابع تامین بودجه نیز میزان درآمدهای ناشی از فروش نفت است. برای مقایسه میزان تحقق بودجه، بازه زمانی چهار ماهه ابتدایی سه سال ۱۴۰۲، ۱۴۰۱، ۱۴۰۰ را مورد مقایسه قرار دادیم. بر مبنای آمار سازمان برنامه و بودجه و گزارش تفریق دیوان محاسبات، در سال ۱۴۰۰ میزان درآمدهای نفتی ایران ۱۹۹٫۳ همت پیش‌بینی شده بود که در ۴ ماهه ابتدایی آن تنها ۵۵٫۵ همت محقق شد.

